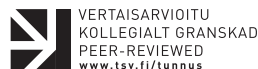

Katsauksia

Tuomo Takala^a

Monitavoitteisuuden sumentavuus ja agonismin vaikeus: metsädiskurssihankkeen löydöksiä ja uusia tutkimussuuntia

Johdanto

Diskursseilla tarkoitetaan keskenään kilpailevia, sosiaalisessa vuorovaikutuksessa jatkuvasti uusinnettavia kuvauksia siitä mikä on totta, luonnollista ja oikein (Arts ym. 2010; Leipold ym. 2014; 2019). Metsädiskurssien avulla ylläpidetään vaihtoehtoisia käsityksiä siitä, mikä metsä on, miksi metsä on tärkeä ja miten metsiä tulisi käyttää. Metsädiskurssien kautta avautuu yhdenlainen näkymä suomalaisen metsäpolitiikan intresseihin, intressitahoihin ja intressiristiriitoihin. Tässä näkymässä toiset totuudet metsästä ja sen oikeasta käytöstä ovat vahvempia kuin toiset, mikä vaikuttaa oleellisesti sekä ihmisten että luonnon hyvinvointiin. Metsäpolitiikan käsitteellä ei viitata tässä työssä muodolliseen päätöksentekoon, vaan siihen jokapäiväiseen epämuodolliseen metsäaiheiden käsittelyyn, joka vaikuttaa kaiken metsiin liittyvän päätöksenteon taustalla.

Tässä katsauksessa esitellään kokoavasti erään monivuotisen metsädiskurssitutkimushankkeen päälöydöksiä ja nostetaan esiin kiinnostavia jatkotutkimusteemoja. Hanke koostui kolmesta erillisestä tutkimuskokonaisuudesta. Ensimmäisessä selvitettiin pohjoiskarjalaisten metsänomistajien diskursseja metsästä ja sen oikeasta käytöstä (Takala ym. 2017a; 2017b; 2019a). Seuraavaksi pureuduttiin kotimaisen sanomalehtimedian metsädiskursseihin (Takala ym. 2019b; 2020). Kolmannessa tutkimuskokonaisuudessa selvitettiin suomalaisten metsänomistajien diskursseja monimuotoisuuden ylläpidosta ja luontokadosta (Takala ym. 2022) sekä metsänomistajuuden poliittisuudesta (Takala ym. 2021). Lisäksi kolmannessa tutkimuskokonaisuudessa tutkittiin metsänomistajien ja metsäammattilaisten diskursseja siitä, tarvitaanko metsien käytössä ja metsäpalveluissa kestävyysmuutosta (Takala ym. käsikirjoitus). Tutkimusten metsädiskurssit esitellään lyhyesti seuraavassa kappaleessa.

Kun katsoo hankkeen diskurssitutkimusten kokonaisuutta taustapeilistä, ei voi välttyä näkemästä, kuinka tietyt havainnot toistuivat tutkimuksesta toiseen. Näistä havainnoista piirtyy se yhteinen perusta, joka yhdistää metsänomistajien, metsäammattilaisten,

^a Metsätieteiden osasto, Itä-Suomen yliopisto, tuomo.takala@uef.fi

mediasisältöjen tuottajien ja näitä sisältöjä lukevien diskurssiympäristöt. Voidaan varmasti varovaisesti puhua jopa suomalaisen metsäpolitiikan yhteisestä diskurssiperustasta – niin helppo tutkimuksen havainnoja on tunnistaa yhä uusista narratiiveista. Kun toisaalta katsoo eteenpäin, jätti hanke monia kiinnostavia tutkimuspolkuja kuljettavaksi. Tutkimuksesta toiseen toistuvia hankkeen päälöydöksiä ja uusia tutkimussuuntia käsitellään kolmannessa kappaleessa.

Hankkeen eräänä tärkeänä tavoitteena oli kehittää laadullista sisällönanalyysia ja määrällistä monimuuttuja-analyysia yhdistävää diskurssianalyysin menetelmää. Monimuuttujamenetelmänä käytettiin moniulotteista skaalausta (McCune & Grace 2002). Menetelmän laadullisesta indeksoinnista määrälliseen monimuuttuja-analyysiin ja edelleen tulosten laadulliseen validointiin ja aukikirjoittamiseen etenevä perusrunko säilyi samana läpi hankkeen, vaikka aineistot vaihtelivat. Viimeisimmässä tutkimuskokonaisuudessa käytimme sekä haastattelu- että kyselyaineistoa (Takala ym. 2021; 2022). Tässä katsauksessa ei paneuduta tämän enempää diskurssianalyysin menetelmiin, vaan keskitytään tuloksiin. Hankkeen säätiörahoitteiset tutkimukset suoritettiin metsätieteiden ja maantieteiden sekä Itä-Suomen yliopiston ja Helsingin yliopiston yhteistyönä.

Metsädiskurssihankkeen kuvaus

Teoreettinen tausta

Hankkeen diskurssien ja erityisesti niiden valtasuhteiden ymmärtämiseksi on oleellista tutustua tutkimuksen teoreettiseen taustaan, Norman Faircloughin kriittisen diskurssianalyysin teoriaan (Fairclough 2010; Fairclough ym. 2010). Kuten diskurssiteorioissa yleensäkin, tässäkin teoriassa diskurssi tarkoittaa merkitysten ja kerronnan tapojen muodostamaa kielellistä kokonaisuutta, jota ylläpidetään sosiaalisessa vuorovaikutuksessa. Diskurssit nähdään yhtenä sosiaalisena käytäntönä, joka vaikuttaa vastavuoroisesti todellisuuden materiaaliseen sekä diskurssien ulkopuoliseen sosiaaliseen ulottuvuuteen (Fairclough ym. 2010). Voidaan esimerkiksi olettaa metsien materiaalisen käytön vaikuttavan diskurssiin ja diskurssien vaikuttavan materiaaliseen metsien käyttöön.

Diskurssit ovat verrattain pysyviä, mutta eivät silti muuttumattomia (Fairclough 2010, 69–83, 126–145). Ollakseen olemassa diskursseja on jatkuvasti uusinnettava erilaisissa suorissa ja epäsuorissa vuorovaikutustilanteissa, joihin kaikki osallistumme osana jokapäiväistä elämäämme. Tällainen hajautettu jatkuva rakentaminen puskuroi diskursseja äkillisiä muutoksia vastaan, mutta tekee samalla muutoksen mahdolliseksi ja yksityiskohtaisen sanoituksen tasolla jopa väistämättömäksi. Luonnonkatastrofin, sodan tai vaikkapa pörssiromahduksen kaltaiset suuret ulkoiset muutokset voivat toki muuttaa diskursseja ja niiden voimasuhteita äkillisestikin.

Diskurssit pyrkivät sisäsyntyisesti kohti hegemoniaa, valta-asemaa, jossa niiden verziota todellisuudesta pidetään yhteiskunnassa kyseenalaistamattomasti oikeana ja luonnollisena (Fairclough 2010, 69–83, 126–145). Tämä pyrkimys on jokaisen helppo ymmärtää pohtimalla, kuinka juuri oma näkemys yleensä tuntuu siltä kaikkein perustelluimmalta ja oikeimmalta – soisi muiden ajattelevan samalla tavalla. Kaikki diskurssit eivät kuitenkaan voi olla samaan aikaan hegemonisia. Syntyy diskurssien järjestys, valta-asetelma, jossa toiset diskurssit ovat toisia voimakkaampia oikean ja luonnollisen määrittäjiä (Fairclough 2010, 69–83, 126–145).

Hankkeessa sovellettu hegemonian määritelmä tulee suoraan kriittisen diskurssianalyysin teoriasta (Fairclough 2010), mutta diskursiivisen vallan ja sen puutteen tunnistaminen tekstitasolla on vaatinut hankkeessa jonkin verran omaa teoriakehittelyä. Kun hegemonisessa asemassa olevan diskurssin totuutta tai sen tukemaa toimintaa ei yhteiskunnassa kyseenalaisteta, ei diskurssin tarvitse nostaa esiin ongelmia tai ristiriitoja. Olemmekin tulkinneet erojen, ristiriitojen, vastakkainasettelujen ja ongelmien puuttumisen hegemonisen

diskurssin tunnusmerkeiksi. Näiden piirteiden esiintyminen kuvaa puolestaan hegemonian puutetta, diskurssin alisteista asemaa. Ongelmia ja ristiriitoja korostamalla alisteinen diskurssi pyrkii horjuttamaan hegemonisen diskurssin valta-asemaa ja parantamaan samalla omaa asemaansa. Näin ymmärrettyinä diskursiivinen valta paljastuu nimenomaan diskurssin kerronnasta – diskurssin yleisyys yhteiskunnassa on aivan eri asia. Voi olla myös yleisiä alisteisia diskursseja ja harvinaisia hegemonisia diskursseja.

Vallan tunnusmerkistön kehittäminen ei missään tapauksessa ole tullut hankkeessamme valmiiksi ja sen kehittämistä on syytä jatkaa edelleen. Käytännön hankaluuksia tuottaa esimerkiksi se, että hegemonia tunnustetaan lähinnä ominaisuuksien puuttumisen perusteella. Usein diskursseissa esiintyy rinnan sekä hegemonista että alisteista kerrontaa, jolloin ne asemoituvat johonkin hegemonian ja alisteisuuden välimaastoon. Erityisesti puhdas hegemonia on ollut hankkeen diskursseissa harvinaista. Diskurssien rajaukseen liittyvät valinnat vaikuttavat myös siihen, millaisina niiden voimasuhteet näyttäytyvät.

Diskurssianalyysi voi olla joko kuvailevaa tai kriittistä (Fairclough 2010, 30–55). Kuvaileva diskurssianalyysi tunnistaa ja kuvaa diskursseja, kriittisessä analyysissä pohditaan lisäksi havaittujen diskurssien ja niiden valtasuhteiden seurauksia jotakin normatiivista kehikkoa vasten. Tasa-arvokysymykset ovat perinteisesti kiinnostaneet diskurssianalytikoita (Fairclough 2010, 30–55), mutta metsädiskurssihankkeemme normatiivinen kehikko on rakennettu laajemmista sosiaalisen ja ekologisen kestävyuden tavoitteista. Hankkeen kuluessa tämä kehikko on hiljalleen muotoutunut kohti vahvan kestävyuden ideaa – ekologinen kestävyys nähdään tällöin yleisesti kestävästä ihmistoiminnan edellytyksenä (Giddings ym. 2002).

Diskurssien valtasuhteiden analyysi on välttämätöntä, jos tutkimukseen halutaan kriittinen ulottuvuus. Esimerkiksi metsädiskurssien valtasuhteet paljastavat, mitkä totuudet metsästä ovat yhteiskunnassamme luonnollistuneessa asemassa, mitkä taas joutuvat jatkuvasti perustelemaan olemassaoloaan. Samalla päästään tekemään johtopäätöksiä siitä toteutuvatko tasa-arvon tai kestävyuden kaltaiset ylevät periaatteet.

Hankkeen osatutkimukset ja diskurssit

Hankkeen ensimmäisessä tutkimuskokonaisuudessa selvitettiin pohjoiskarjalaisten yksityismetsänomistajien diskursseja metsän merkityksistä (Takala ym. 2017a; 2017b; 2019a). Teemahaastattelussa metsänomistajat (n=24) kertoivat omasta metsästään ja sen käytöstä erilaisten metsänkäytön tavoitteiden näkökulmasta (Takala ym. 2017a). Haastattelun lopuksi kysyttiin myös metsiin liittyvistä ristiriidoista.

Tutkimuksessa tunnistettiin viisi diskurssia (Takala ym. 2017a; 2017b). Hegemonisessa *metsänhoitajan diskurssissa* korostui hyvän metsänhoidon ja omatoimisen metsätyön sekä metsiin liittyvän oman tietämyksen korostus. Niin ikään hegemonisessa *talusajattelijan diskurssissa* metsän ensisijaisena tarkoituksena oli tuottaa tuloja, jolloin korostettiin tehokasta puuntuotantoa. Loput kolme diskurssia todettiin kukin omalla tavallaan alisteisiksi niiden korostamien ristiriitojen ja ongelmien vuoksi (Takala ym. 2017b). *Etääntyneen talusajattelijan* diskurssissa metsien käytön tavoite oli sama kuin talusajattelijan diskurssissa, mutta metsällä ei ollut yhtä keskeistä sijaa arjessa, jolloin puuntuotannon managerointi aiheutti ylimääräistä stressiä. Puuntuotannon suunnittelu ja toteutus jätettiin halukkaasti metsäammattilaisten käsiin. *Kriittisen metsänomistajan diskurssissa* kritisoitiin voimakkaasti metsätaloutta sen aiheuttamien ympäristöongelmien vuoksi. *Velvollisuudentuntoisen pienmetsänomistajan diskurssissa* korostettiin ei-puuntuotannollisia metsänkäyttömuotoja, mutta koettiin samalla syyllisyyttä riittämättömästä metsien hoidosta. Metsäammattilaisen katsottiin tietävän parhaiten, miten omaa metsää kuuluu käsitellä.

Toisessa tutkimuskokonaisuudessa tarkasteltiin median metsädiskursseja (Takala ym. 2019b; 2020). Tutkimukseen valittiin mukaan yhteensä 164 metsiä käsittelevää lehtiartikkelia Kymen Sanomista, Maaseudun Tulevaisuudesta, Metsälehdestä, Suomen Luonnosta

sekä Terve Metsä -lehdestä (Takala ym. 2019b). Diskurssien ja niiden voimasuhteiden historiallisen kehittymisen selvittämiseksi artikkeleita valittiin vuosilta 1977, 1997 ja 2017. Terve Metsä -lehti ei ilmestynyt vielä vuonna 1977, minkä vuoksi lehden artikkeleita oli mukana vain vuosilta 1997 ja 2017. Tutkimuksen lehtien taustalla on erilaisia toimijoita. Maaseudun Tulevaisuus kytkeytyy Maa- ja metsätaloustuottajain keskusliittoon, Suomen Luonto Suomen luonnonsuojeluliittoon ja Metsälehden taustalla on metsätalouden asian- tuntijayhtiö Tapio Oy. Terve Metsä on metsäyhtiö Stora Enson asiakaslehti. Alueellinen uutislehti Kymen Sanomat lienee toimijoista riippumattomin, vaikka kaikilla meillä on sosiaaliset kytköksemme. Analyysissa tutkittiin artikkelitasolla käsityksiä siitä, miksi metsä on tärkeä ja miten sitä tulisi käyttää (Takala ym. 2019b). Lisäksi analysoitiin hegemonisen ja alisteisen kerronnan tunnusmerkkejä (Takala ym. 2020).

Tutkimuksessa tunnistettiin neljä median metsädiskurssia (Takala ym. 2019b). *Puuntuotantodiskurssissa* metsä oli puuntuotantokoneisto, jonka tuotantokyky säilytettiin laadukkaalla metsänhoidolla. *Luonnonsuojeludiskurssi* korosti metsäluonnon itseisarvoa ja ihmisen vastuuta luonnosta. Diskurssissa kritisoitiin voimakkaasti metsätaloutta sen aiheuttamista luonto- ja ympäristöongelmista. *Virkistysdiskurssi* korosti luonnon tarjoamia virkistysmahdollisuuksia ja elämyksiä ilman huolia tai metsätalouden kritiikkiä. Sen voi ajatella alisteisen luonnonsuojeludiskurssin hegemonisena vastinparina. Huolet ja kritiikki eivät korostuneet myöskään *luonnontuotodiskurssissa*, jossa puhuttiin lähinnä marjojen ja sienten hyödyntämisestä ja valtaisista hyödyntämismahdollisuuksista.

Diskurssien esiintyminen ja valtasuhteet muuttuivat tutkimusjaksolla. Puuntuotantodiskurssi menetti hegemoniaansa, mikä ilmeni lisääntyneenä ristiriitojen käsittelynä. Se säilyi silti yleisimpänä diskurssina kaikissa muissa lehdissä paitsi Suomen Luonnossa (Takala ym. 2019b). Lehdistä merkittävin muutos tapahtui Kymen Sanomissa, joka luopui kokonaan hegemonisesta puuntuotantoretoriikasta ja omaksui samaan aikaan luonnonsuojeludiskurssin. Luonnonsuojeludiskurssi oli aikaisemmin rajautunut Suomen Luonto -lehteen, jossa puuntuotantodiskurssi ei esiintynyt minään tutkimusvuonna. Jo määritelmällisesti hegemoninen virkistysdiskurssi yleistyti tutkimusjaksolla kaikissa lehdissä ja sopi samoihin kansiin sekä puuntuotantodiskurssin että luonnonsuojeludiskurssin kanssa (Takala ym. 2019b). Hegemoninen luonnontuotodiskurssi esiintyi harvinaisena ja poliittisen analyysin kannalta mielenkiinnottomana läpi tutkimusajanjakson (Takala ym. 2019b).

Hankkeen kolmannessa tutkimuskokonaisuudessa selvitettiin metsänomistajien diskursseja metsänomistajuuden poliittisuudesta (Takala ym. 2021), metsänomistajien diskursseja luonnon monimuotoisuuden vaalimisesta ja luontokadosta (Takala ym. 2022) sekä metsänomistajien ja metsäammattilaisten diskursseja siitä, tarvitaanko metsäpalveluissa ja metsien käytössä kestävyysmuutosta (Takala ym. käsikirjoitus). Kaksi ensimmäistä osatutkimusta perustuivat kansalliseen metsänomistajakyselyyn (n=452), joka luotiin kolmannen osatutkimuksen haastatteluaineiston (n=24) pohjalta.

Metsänomistajuuden poliittisuutta käsittelevässä osatutkimuksessa tunnistettiin neljä diskurssia (Takala ym. 2021). Metsien käytön ristiriitoja sovittleva *osallistuva diskurssi* näki metsänomistajuuden ideologisena ja ilmaisi halunsa keskustella mistä vain kenen tahansa kanssa. Into ristiriitojen käsittelyyn ja sovitteluun toi hegemonian vivahdetta tähän diskurssiin. Alisteinen *pragmaattinen diskurssi* ei tunnistanut omaa puuntuotantoideologiaansa, mutta kritisoi ideologisia luonnonsuojelijoita. Voimakkaasti alisteinen *vetäytyvä diskurssi* tunnisti oman ympäristöideologiansa ja kritisoi puuntuotantokeskeistä nykymetsätaloutta, mutta vältteli metsäaiheisia keskusteluja konfliktien pelossa. Hegemoninen *etääntynyt diskurssi* ei tunnistanut omaa tai toisten ideologioita, eikä myöskään kokenut tarvetta puhua metsiin liittyvistä ristiriidoista.

Luontokatoa ja monimuotoisuutta käsittelevässä tutkimuksessa voimakkaasti alisteinen *huolestunut diskurssi* korosti metsätalouden aiheuttamaa luontokatokriisiä (Takala ym. 2022). Niin ikään alisteinen *skeptinen diskurssi* piti luontokatopuhetta luonnonsuojelijoiden ääriajatteluna ja puolusti metsätaloutta. Hegemoninen *harmonisoiva diskurssi* painotti kaikkien

metsänkäyttömuotojen harmoniaa. Luontokato tai muut harmoniaa häiritsevät ympäristö-ongelmat eivät sopeeneet tähän diskurssiin. *Etäännytynyt diskurssi* ei ottanut kantaa luontokato-ongelmaan. Vielä julkaisemattoman jatkoanalyysin perusteella huolestuneeseen diskurssiin kiinnittyi 20 %, skeptiseen diskurssiin 36 %, harmonisoivaan diskurssiin 37 % ja etäännyneeseen diskurssiin 7 % vastaajista.

Metsäpalveluiden ja metsien käytön kestävyysmuutosta käsittelevässä tutkimuksessa tunnistettiin niin ikään neljä diskurssia (Takala ym. käsikirjoitus). Alisteisessa *huolestuneen metsänomistajan diskurssissa* peräänkuulutettiin kestävyysmurroksen välttämättömyyttä sekä metsien käytössä että metsäpalveluissa. *Puuntuottajan diskurssissa* ei nähty tarvetta kestävyysmuutokselle. Tässä metsänomistajien ja metsäammattilaisten yhteisessä diskurssissa metsät ja metsäpalvelut olivat puuntuotantoa varten. *Jonglööraavan metsäammattilaisen* diskurssissa korostettiin eri metsänkäyttömuotojen tärkeyttä. Siinä ei tyrmätty kestävyysmuutostakaan, kunhan se ei uhkaa metsäpalveluiden ja metsien käytön vakiintunutta puuntuotantoydintä. *Lojaalin metsänomistajan diskurssissa* korostettiin eri metsänkäyttömuotojen harmoniaa ja luotettiin vahvasti metsäammattilaisen kykyyn tuottaa tätä harmoniaa. Siinä suhtauduttiin hyvin avoimesti kaikkeen uuteen, myös kestävyysmuutokseen, mutta ei toisaalta kaivattu muutosta nykyiseen metsien käyttöön tai metsäpalveluihin. Tutkimuksen käsikirjoitus on tätä katsausta kirjoitettaessa vertaisarvioinnissa.

Keskeisiä löydöksiä ja jatkotutkimusteemoja

Monitavoitteisen metsätalouden sumentavuus

Hankkeen aikana tuli varsin selväksi, ettei tuotannollisten ja ympäristöarvojen yhteen-törmäystä voi välttää, kun puhutaan metsistä. Puuntuotantodiskurssissa metsä nähdään puuntuotantokoneistona ja ympäristöpuhe luonnonsuojelijoiden ääriajatteluna. Ympäristödiskurssissa kritisoidaan metsätaloutta ja vaaditaan perustavanlaatuisia metsien käytön muutosta, kestävyysmurrosta. Tämä päävaihtelusuunta (kuva 1) toistui varsin samana-laisena, olivat kyseessä lehtimedian tai metsänomistajien diskurssit ja riippumatta siitä, puhuttiinko metsien merkityksestä yleensä, metsäpalveluista vai luontokadosta. Voidaan kai ainakin varovaisesti puhua koko suomalaisen metsäpolitiikan päävaihtelusuunnasta, joka ei toki ole uusi eikä yllättävä kenellekään metsäkeskustelua seuranneelle. Kiinnostavampaa on se, mitä löytyi puuntuotantodiskurssien ja ympäristödiskurssien välimaastosta.

Puuntuotannollisten ja ympäristödiskurssien ohella hankkeen osatutkimuksissa havaittiin toistuvasti diskurssia, jotka irtisanoutuivat puuntuotannon ja ympäristön-/luonnonsuojelun välisestä vastakkainasettelusta eri metsänkäyttömuotojen harmoniaa korostaen. Nämä monitavoitteisen metsätalouden diskurssit vakiintuivat 1990-luvulta alkaen ja ovat tällä hetkellä lähimpänä hegemonista asemaa sekä mediassa että etenkin metsänomistajien keskuudessa (Takala ym. 2019b; 2020; 2021; 2022). Vastaavia havaintoja on ainakin Ruotsista (Lindahl ym. 2017) ja Kanadasta (Arvai & Mascarenhas 2001; Sawatzky 2013). Hegemonisuudessaan monitavoitteisen metsätalouden diskurssit ovat niitä, jotka ovat viime vuosina omistaneet metsäkeskustelun – määritelleet oikeimmat metsäkysymykset ja ratkaisu. Diskurssien järjestys vaikuttaa olevan sama metsiin tiukasti kytkeytyvässä kansallisessa biotalouskeskustelussa (esim. Kröger & Raitio 2017; Halonen ym. 2022). Se asettaa yhteiskunnassamme heikkoon asemaan kaikki ne toimijat, joille ympäristödiskurssit tarjoavat luontevan ajatusmallin.

Monitavoitteisen metsätalouden diskurssihin liittyy kestävyysongelma (Lindahl ym. 2017; Kröger & Raitio 2017; Takala ym. 2019b; 2020; 2021; 2022). Kun moderni monitavoitteinen metsätalous ylläpitää näissä diskurssissa eri metsänkäyttömuotojen harmoniaa, ei ajatus ympäristöongelmista sovi niihin (kuva 1). Ongelmien puuttuessa ei ole myöskään tarvetta muuttaa metsien käyttöä. Monitavoitteisuuspuhe onkin moniulotteisuudessaan tehokas ympäristöpuheen vastavoima: kun ympäristödiskurssit korostavat luonnon ja

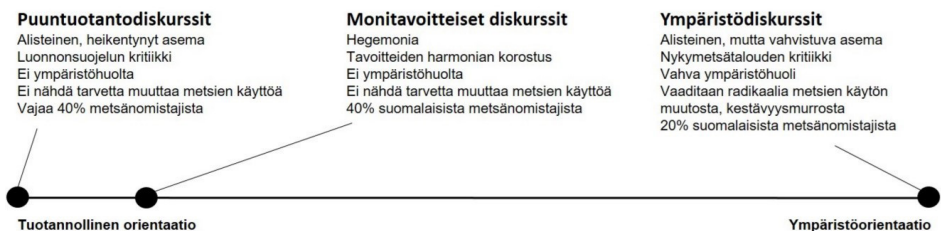
ympäristön hyvinvointia ja ongelmia, korostavat monitavoitteisen metsätalouden diskurssit tasaisesti ja näennäisen arvovapaasti kaikkia metsänkäytön tavoitteita ja ongelmattomuutta. Metsänomistajan pään sisään päästessään monitavoitteisen metsätalouden diskurssit antavat luvan olla huolehtimatta ja tehdä kuten ennenkin (Takala ym. 2022).

Ympäristödiskurssien ja monitavoitteisen metsätalouden diskurssien erot avautuvat mainiosti vahvan ja heikon kestävyuden käsitteiden kautta (Giddings ym. 2002). Vahvan kestävyuden ajatusmallissa luonnon ja ympäristön hyvinvointi nähdään kaiken ihmistoiminnan perustana. Ekologinen kestävyys asettuu tällöin muita kestävyuden ulottuvuuksia tärkeämmäksi. Ympäristödiskursseissa luonnon ja ympäristön hyvinvointi asettuu juuri tällä tavoin metsätaloustoimintaa tärkeämpään asemaan: metsätaloustoiminta on perusteltua ja hyväksyttävää vain silloin, kun se ei vaaranna luontoa ja ympäristöä.

Heikon kestävyuden ajatusmalli korostaa puolestaan kestävyuden ekologisen, taloudellisen ja sosiaalisen ulottuvuuden tasapainoista huomioimista, mikä käytännössä johtaa yleensä taloudellisen toiminnan priorisointiin (Giddings ym. 2002). Monitavoitteisen metsätalouden diskurssit ovat tästä oppikirjaesimerkki. Niissä usko metsänkäytön tavoitteiden harmoniaan estää näkemästä, kuinka tuotannollis-taloudellisia tavoitteita käytännössä priorisoidaan. Monitavoitteisen metsätalouden diskurssit ovatkin lopulta lähellä puuntuotantodiskursseja, kun tarkastellaan niiden sijaintia tuotanto–ympäristö–janalla (kuva 1).

Monitavoitteisen metsätalouden diskurssit eivät suinkaan ole tarjonneet ratkaisua metsäkeskustelun polarisaatioon. Tavoitteiden harmonian ja sopusointuisen huomioimisen korostus näyttäytyy ympäristödiskurssien tuottajille helposti näennäisyytenä, tietoisena harhaanjohtamisena ja oman talousideologian peittelynä, vaikka monitavoitteisen metsätalouden diskurssien tuottajat uskovat aivan tosissaan harmoniaan, nykytoiminnan ongelmattomuuteen ja omaan arvovapauteensa. Asetelma saattaa olla jopa jännitteisempi kuin takavuosisikymmenien selkeässä talous–luonto–kiistassa, jota käytiin ympäristödiskurssien ja tuolloin hegemonisten puuntuotantodiskurssien kesken (Takala ym. 2020). Vastakkain ovat nykyään nimenomaan heikon ja vahvan kestävyuden ajatusmallit, eivät pelkästään talous ja luonto. Tutkimuksissamme monitavoitteisuuden ja monikäytön käsitteet eivät esiinnykään sellaisina sillanrakentajina, jollaisina ne toisinaan nähdään (Hoogstra-Klein ym. 2017).

Vaikka monien metsädiskurssien ydinsanomat juontuvat vuosikymmenten tai jopa vuosisatojen takaa, eivät niiden voimasuhteet ja yleisyydet ole muuttumattomia. Viime

Kuva 1. Tutkimushankkeen metsädiskurssien päävaihteluunutta puuntuotannollisesta ympäristöorientaatioon sekä kolme yleisintä diskurssityyppiä tälle tuotanto–ympäristö–janalle asetettuna. Tällä hetkellä hegemoniset monitavoitteisen metsätalouden diskurssit asettuvat lähelle gradientin tuotannollista päätä. Kunkin diskurssityypin alle on listattu diskurssin piirteitä ja arvioitu sen esiintymistä. Diskurssisiin kiinnittyvien metsänomistajien pyöristetetyt osuudet liittyvät tutkimukseen Takala ym. (2022) ja sen vielä julkaisemattomaan jatkoanalyysiin.

Figure 1. The main dimension of forest discourses from productivist to environmental orientation, as well as the three most common types of discourses positioned along this dimension. Currently hegemonic discourses of multi-objective forestry are positioned near the production-oriented end of the gradient. Typical features of the discourses are listed under each discourse type. Approximate percentages of Finnish forest owners are based on Takala et al. (2022) and a still unpublished further analysis.

vuosisadalla hegemoniset ja yleiset puuntuotantodiskurssit vaikuttavat nyt heikentyvän ja harvinaistuvan, hitaammin metsänomistajien keskuudessa kuin mediassa (Takala ym. 2019b; 2020). Monitavoitteisen metsätalouden diskurssit ovat puolestaan kolmikymmenvuotiaana varsin nuoria. Ympäristödiskurssit ovat yleistyneet ainakin mediassa jatkuvasti viime vuosisadan lopulta lähtien (Takala ym. 2019b; 2020) ja juuri nyt niiden retoriikka ja vaatimukset vaikuttavat ennen kuulumattoman rohkeilta. Jää nähtäväksi – ja tutkittavaksi – pitääkö monitavoitteisten metsädiskurssien hegemonia pintansa vai keikahtaako diskurssien järjestys tulevina vuosina tavalla, joka heijastuu aina metsien käyttöön asti.

Metsäpolitiikan tila ja agonismin vaikeus

Niin kutsuttujen postpoliittisten teorioiden ja diskurssiteorian yhdistäminen tuotti hankkeessa jatkotutkimuksen kannalta kiinnostavia näkymiä. Postpoliittiset teoriat nostavat esiin länsimaisen demokratian vaikeuksia käsitellä avoimesti ja rakentavasti yhteiskunnassa esiintyviä eroja ja vastakkainasetteluja (Wilson & Swyngedouw 2014). Depolitisaation käsitteellä viitataan kaikkiin niihin mekanismeihin, joiden avulla keskustelua eroista ja vastakkainasetteluista hiljennetään ja vaimennetaan (Wilson & Swyngedouw 2014). Asiantuntijajiedon ja markkinavoimien taakse pakeneminen, näennäinen osallistaminen ja konsensushakuiset jäykät päätöksentekoprosessit ovat näistä hyviä esimerkkejä. Depolitisaatio tuottaa pois-sulkemisen kautta epätasaa-arvoa. Repolitisaation käsitteellä kuvataan puolestaan niitä mekanismeja, joiden avulla erot ja vastakkainasettelut pyritään tuomaan politiikan ja päätöksenteon perusraaka-aineeksi (Anshelm & Haikola 2018). Luontoon ja luonnonvaroihin kytkeytyvä depolitisaation tutkimus voidaan nähdä luonnon poliittisuutta käsittelevän tutkimusperinteen tuoreena virtauksena (Lehtinen 2022).

Postpoliittisten teorioiden ydinkäsitteet sopivat mainiosti yhteen käyttämämme diskurssiteorian kanssa. Hegemonisen diskurssin ei tarvitse korostaa eroja ja vastakkainasetteluja, koska yhteiskunta ottaa sen esittämän totuuden vastaan oletusarvoisena, luonnollisena (Fairclough 2010 69–83, 126–145). Samalla hegemoninen diskurssi depolitisoi, luo postpoliittisia olosuhteita. Hegemonisen diskurssin uusintaminen voidaankin ajatella yhtenä vaikutusvaltaisena depolitisoinnin keinona. Muut kuin hegemoniset, alisteiset, diskurssit pyrkivät puolestaan repolitisoimaan, kun ne eroja ja vastakkainasetteluja korostaen kertovat, miksi niiden piirtämä todellisuus on muiden diskurssien piirtämää todellisuutta parempi.

Tällaisen diskurssiteorian ja postpoliittisten teorioiden yhdistelmän avulla voidaan tarkastella politiikan tilaa. Jos esimerkiksi kansallisessa metsäkeskustelussa yksi hegemoninen diskurssi kykenee täysin hiljentämään kilpailevien diskurssien soraäänät, ei demokraattisuuden ja tasa-arvon ihanne toteudu. Suomalainen media oli jokseenkin tällaisessa postpoliittisessa – tai ehkä ennemmin prepoliittisessä (Lehtinen 2022) – tilassa vielä muutama vuosikymmen sitten, kun se piirsi kuvaa yhtenäisestä puuntuotanto-Suomesta (Takala ym. 2019b; 2020). Nykyään mediakeskustelun tila on kokonaisuutena aivan toinen, joskin yhtenäisen puuntuotanto-Suomen piirtäminen jatkuu edelleen joissakin mediakanavissa (Takala ym. 2019b; 2020). Ympäristödiskurssien leviäminen luonnonsuojelujärjestöjen mediakanavista kaikelle kansalle suunnattuihin uutismedioihin on ollut poliittisten olosuhteiden syntymisen kannalta oleellista (Takala ym. 2020).

Median lisäksi hankkeessa keskityttiin metsänomistajien arjen poliittisuuteen ja postpoliittisuuteen (Takala ym. 2021). Depolitisaation ja repolitisaation käsitteiden lisäksi työtä ohjasi Chantal Mouffin agonistisen pluralismin teoria (2002), joka erottelee agonistisen ja antagonistisen suhtautumisen eroihin ja vastakkainasetteluihin. Agonismissa toisin ajattelevat nähdään kunnioitettavina vastustajina ja erot voimavarana, kun taas antagonismissa toisin ajattelevat nähdään vihollisina ja erot ongelmana (Mouffe 2002). Tutkimme, tunnistavatko suomalaiset metsänomistajat metsänomistajuuden poliittisuuden (depolitisaatio/repolitisaatio) ja jos tunnistavat, miten he suhtautuvat eri tavalla ajatteleviin (agonistinen/antagonistinen repolitisaatio).

Havaitsimme, että sekä hyvin yleinen metsänomistajuuden depolitisatio että harvinaisempi agonistinen repolitisatio liittyivät monitavoitteisiin diskursseihin, siis hegemoniaan. Sijainti tuotanto–ympäristö–janan (kuva 1) ääripäässä johti sen sijaan antagonistiseen repolitisatioon, tosin tuotannollisessa ääripäässä oman toiminnan poliittisuuden havaitseminen oli metsänomistajille vaikeaa (Takala ym. 2021). Ympäristödiskursseja leimasi lisäksi halu vältellä metsäkeskusteluja konfliktien pelossa. Kokonaisuutena vaikutti siis siltä, että agonistinen orientaatio tuli metsänomistajan arjessa mahdolliseksi vain silloin, kun uhat ja ongelmat olivat tarpeeksi etäisiä tai kokonaan poissa. Hegemonisen ytimen ulkopuolella antagonismi nosti päätään.

Agonismin paikka ja potentiaali metsänomistajien arjessa jäikin hankkeessamme arvoitukseksi. Ajatus toisin ajattelevien kohtaamisesta kunnioitettavina vastustajina on kaunis ja agonistinen ilmapiiri tekisi varmasti monen metsänomistajan elämästä mukavampaa, mutta kuinka rakentaa agonistista ilmapiiriä, jos vastakkaiset arvot omaavien ajatukset ja toiminta vaikuttavat silkalta pahuudelta? Postpoliittisia teorioita on kritisoitu siitä, etteivät ne näe valta-ytimen lähellä olevaa muutospotentiaalia (Anshelm & Haikola 2018), mutta ainakin suomalaisessa metsäpolitiikassa juuri ääripäät pitäisi saada agonistisen keskustelun piiriin, jotta asioista oikeasti keskusteltaisiin. Esimerkiksi tutkimuksessa tunnistettu monitavoitteisten metsänomistajien agonistisuus ei käytännössä pääse todelliseen testiin, kun ympäristö-orientoituneet metsänomistajat vetäytyvät keskusteluista (Takala ym. 2021). Vetäytyminen on luontevaa: kun ei ole mitään mistä puhua eikä yhdessä tarvitse tehdä päätöksiä, jäisi palkinnoksi vain paha mieli kaikille. Vetäytyminen johtaa kuitenkin siihen, että keskusteluista katoaa näkemysten kirjo, joka voisi tuoda uusia ajatuksia erityisesti monitavoitteisille metsänomistajille. Tuotannollisten toimijoiden kanssa monitavoitteisten metsänomistajien on helppo keskustella, kun maailmankuvat ovat lopulta varsin lähellä toisiaan.

Hankkeessamme tehtiin vain kevyt pintaraapaisu diskurssteorioita ja postpoliittisia teorioita yhdistävään analyysiin. Aihepiiri on erittäin kiinnostava, mutta etenkin empiirisen tutkimuksen tasolla niin nuori, että agonismista käytännössä ja käytännöissä ei ole juuri tietoa (Anshelm & Haikola 2018; Mattila 2018). Voiko esimerkiksi tutkimuksemme kaltainen hegemoniaan yhdistyvä agonistinen retoriikka kääntyä jopa depolitisation välineeksi? Postpoliittiset teorit ovat yleensä makrotason teorioita, jotka operoivat kaukana käytännön päätöksentekoprosesseista (Anshelm & Haikola 2018; Mattila 2018). Tutkimuksemme arjen agonismi on vielä askeleen kauempana makrotason teorioista, mikä voi oleellisesti vaikuttaa teorian sovellettavuuteen, mutta saattaa toisaalta tuottaa arvokkaita uusia näköaloja.

Ympäristöhuolen keskeisyys

Hankkeen eräs keskeinen havainto oli, että ajatus kestävyysmuutoksen tarpeesta liittyi aina ympäristöhuoleen. Vain ympäristöstä huolestuneet metsänomistajat kytkivät metsien käyttöönsä aikamme metsäpoliittisiin haasteisiin ekologista kansalaisuutta (Dobson 2003; Melo-Escrihuela 2008; Huttunen ym. 2020) ja ympäristöaktivistista (McBride ym. 2013) ilmentäen (Takala ym. 2021). Hankkeessamme ei dokumentoitu perusteellisesti metsänomistajien toteutunutta metsien käyttöä, mutta etenkin haastattelututkimuksissa ympäristöhuolen ja ympäristöstä huolehtimisen yhteys näkyi selvästi (Takala ym. 2017a; 2017b; 2019a). Monitavoitteisen metsätalouden diskurssit ovat kyllä omaksuneet ympäristöpuheen, mutta huolen puuttuessa puuttuu myös tarve muuttaa metsien käyttöä. On myös olemassa luontoa huolettomasti ihailevia virkistysdiskursseja, jotka tukevat hyvin monitavoitteisen metsätalouden viestiä metsien käytön harmonisuudesta (Takala ym. 2019b; 2020).

Ympäristödiskurssit ilmentävät myös hyvin sitä, että huolen kanssa on raskasta elää. Pelko metsän menettämisestä ja ihmismittakaavassa lopullinen, usein toistuva, metsän menettäminen syövät hyvinvointia (Takala ym. 2019a). Kun huoli luonnosta ja omista merkityksellisistä paikoista kietoutuvat ympäristödiskursseissa monimutkaisesti yhteen, heijastelevat havaintomme mainiosti laajempaa keskustelua ympäristösurusta (esim. Cunsolo &

Ellis 2018). Ympäristödiskurssin pyrkimys välttää metsäkeskusteluja viestii lisäksi siitä, että moni ympäristöorientoitunut metsänomistaja kokee olevansa erilainen ja elävänsä eristyksissä puuntuottajametsänomistajien ympäröimänä (Takala ym. 2021).

Voisi kuvitella, että ympäristöhuoleen liittyvää yksinäisyyttä esiintyisi erityisesti harvaan asutuilla metsätalousvaltaisilla maaseutualueilla. Diskurssitutkimuksissamme ei ole ollut alueellista eikä kaupunkien ja maaseutujen välistä erottelua, mutta kansallisen metsänomistajakyselyn aineiston (Takala ym. 2021; 2022) avulla on mahdollista tarkastella metsänomistajien diskurssityyppien esiintymistä maakunnittain (taulukko 1). Tarkastelua varten kyselyaineiston (Takala ym. 2021; 2022) vastaajat luokiteltiin ympäristöstä huolestuneisiin metsänomistajiin, monitavoitteisiin metsänomistajiin ja puuntuottajiin sen mukaan, kiinnittyivätkö he monimuotoisuutta ja luontokatoa käsittelevän tutkimuksen huolestuneeseen, harmonisoivaan (monitavoitteiseen) vai skeptiseen (puuntuotannolliseen) diskurssiin (Takala ym. 2022). Metsänomistajien luokittelu on osa vielä julkaisematonta analyysia. Tulosten perusteella metsänomistajien ympäristöhuoli korostuu kaupunkivaltaisella Uudellamaalla, jossa huolestuneita metsänomistajia on saman verran kuin monitavoitteisia (taulukko 1).

Taulukko 1. Metsänomistajien ympäristöhuolen jakaantuminen maakunnittain. Kansalliseen metsänomistajakyselyyn vastanneita metsänomistajia (n=414) luokiteltiin heidän ensi sijassa tuottamiensa metsädiskurssien perusteella luonnosta ja ympäristöstä huolestuneisiin, eri metsänkäyttömuotojen harmoniaa korostaviin monitavoitteisiin ja luonnonsuojelua kritisoiviin puuntuottajiin. Esiintymisfrekvenssien eroa valtakunnan tason jakaumaan testattiin χ^2 -testillä. Vierekkäisiä maakuntia yhdistettiin testejä varten silloin, kun jonkin metsänomistajaluokan odotettu frekvenssi olisi muutoin jäänyt alle viiden. Tilastollisesti merkitsevät erot on lihavoitu.

Table 1. The distribution of forest owners' environmental concern by province. The forest owners who responded to the National Forest Owner Survey (n=414) were categorized based on the forest discourses they expressed into i) concerned forest owners (huolestuneet) who criticised current forestry, ii) multi-objective forest owners (monitavoitteiset) who emphasised harmony between all forest uses and iii) wood-producers (puuntuottajat) who criticised nature conservation. The difference between expected and observed frequencies was tested with χ^2 -test. Some adjacent provinces were merged before testing in cases where the expected frequency of one forest owner class would otherwise remain below five. Statistically significant differences are in bold font.

	Huolestuneet (n=87)	Monitavoitteiset (n=167)	Puuntuottajat (n=160)	Testisuure ja p-arvo
Etelä-Karjala, Kymenlaakso	6 (+1)	13 (+3)	4 (-5)	$\chi^2(2)=4.3$; p=0.12
Etelä-Pohjanmaa, Keski- Pohjanmaa, Pohjanmaa	3 (-5)	13 (-2)	20 (+6)	$\chi^2(2)=5.5$; p=0.06
Etelä-Savo	4 (-1)	12 (+2)	10 (+1)	$\chi^2(2)=0.8$; p=0.68
Kainuu, Pohjois-Karjala	9 (+1)	12 (-3)	18 (+3)	$\chi^2(2)=1.6$; p=0.45
Kanta-Häme, Päijät-Häme	8 (+3)	7 (-4)	13 (+3)	$\chi^2(2)=3.2$; p=0.20
Keski-Suomi	6 (-2)	22 (+6)	12 (-3)	$\chi^2(2)=3.6$; p=0.17
Lappi, Pohjois-Pohjanmaa	7 (-3)	26 (+6)	15 (-4)	$\chi^2(2)=3.9$; p=0.14
Pirkanmaa	7 (-2)	13 (-4)	20 (+4)	$\chi^2(2)=2.2$; p=0.34
Pohjois-Savo	10 (+2)	12 (-3)	17 (+2)	$\chi^2(2)=1.6$; p=0.46
Satakunta, Varsinais-Suomi	7 (-3)	19 (-1)	21 (+2)	$\chi^2(2)=1.3$; p=0.53
Uusimaa	20 (+10)	18 (-1)	10 (-8)	$\chi^2(2)=13.9$; p=0.001

Muut maakunnat seurailevat koko maan taso: noin viidesosa metsänomistajista kantaa ympäristöhuolta. Uudellamaalla huolestuneen metsänomistajan ei siis ehkä tarvitse olla niinkään yksin huolensa kanssa.

Tutkimuksemme eivät paljasta, miksi toiset ovat omaksuneet ympäristöhuolen ja toiset eivät. Jaettujen merkitysten tutkimisen ohella tarvitaan yksilöiden elämänkertojen analyysia, jossa selvitetään metsiin liittyvän ympäristöhuolen, ympäristösurun ja niihin kytkeytyvien ympäristösivistyksen ja ympäristökansalaisuuden yksilöllistä kehittymistä. Kestävyyssuutoksen edellytysten ymmärtämisessä tämä tieto on aivan ratkaisevaa. Tematiikan ympärille olisi helppo rakentaa vaikkapa väitöstutkimushanke. Opimme hankkeessa kantapään kautta, että ympäristöhuoleen tai mihin tahansa muuhun kestäväysmuutosta koskevaan ihmistieteelliseen tutkimukseen kannattaa myös liittää riittävästi käytännön materiaalisen toiminnan mittareita tai kuvausta, esimerkiksi tietoa metsänomistajan suorittamista konkreettisista metsänhoito-, hakkuu- ja suojelutoimenpiteistä. Ja vaikka tutkimme hankkeessa erityisesti metsänomistajien ympäristöhuolta, eivät metsiin liittyvä huoli ja menetykset, suomalainen metsähuoli ja metsäsuru, kosketa todellakaan pelkkiä metsänomistajia.

Johtopäätökset

Diskurssianalyysi on erinomainen työkalu silloin, kun halutaan selvittää metsäpolitiikan intressejä ja voimasuhteita. Erityisesti kriittisen analyysin avulla voi havainnollistaa hienosti metsäpolitiikan kestävyysongelmia – pelkkään kuvailevaan analyysiin tyytyminen tuntuu valintana erikoiselta. Hankkeemme kokemusten perusteella on helppo kannustaa tutkimaan metsädiskursseja sekä muodollisen päätöksenteon, julkisen keskustelun että ihmisten arkisen toiminnan tasolla. Vaikka hankkeemme tuloksissa erottuu hyvin metsädiskurssi- maiseman muutoksen hitaus, näkyy siinä samalla myös avoimuus muutoksille. Nykyinen maailmanmyllerrys heijastuu silminnähden myös metsädiskursseihin ja ties vaikka niiden voimasuhteissa tapahtuisi lähivuosina jotain yllättävää – tai sitten ei, mikä olisi myös kiinnostavaa.

Lopuksi vielä varoituksen sana. Samalla kun kriittinen diskurssianalyysi on tehokas keino kestävyysongelmien tunnistamiseen, johtaa se helposti varsin synkkiin tilanne- ja tulevaisuuskuviin. Diskurssien ja niiden voimasuhteiden muuttamisen oletetaan lähtökohtaisesti olevan hyvin vaikeaa. Esimerkiksi metsien ympäristöongelmien korjaamisessa vapaaehtoiset politiikkakeinot näyttävät tehottomina ja lisäsääntely vaikuttaa käytännössä mahdottomalta (Takala ym. 2022). Diskurssianalytikko jääkin usein odottelemaan, skeptisesti, josko seuraava sukupolvi olisi nykyistä parempi. Positiivisuuden säilyttäminen ja muutospolkujen löytäminen ovatkin diskurssianalyysin tekijälle ilmeinen haaste.

Lähteet

- Anshelm, J. & Haikola, S. (2018) Depoliticization, repoliticization, and environmental concerns – Swedish mining politics as an instance of environmental politicization. *ACME: An International Journal for Critical Geographies* 17(2) 561–596.
- Arts, B., Appelstrand, M., Kleinschmit, D., Pülzl, H. & Visseren-Hamakers, I. (2010) Discourses, actors and instruments in international forest governance. Teoksessa Rayner, P., Buck, J. & Katila, A. (toim.) *Embracing complexity: Meeting the international forest governance challenge* 57–74. International Union of Forest Research Organizations (IUFRO), Tampere.
- Arvai, J.L. & Mascarenhas, M.J. (2001) Print media framing of the environmental movement in a Canadian forestry debate. *Environmental Management* 27 705–714. <https://doi.org/10.1007/s002670010181>
- Cunsolo, A. & Ellis, N.R. (2018) Ecological grief as a mental health response to climate change-related loss. *Nature Climate Change* 8 275–281. <https://doi.org/10.1038/s41558-018-0092-2>
- Dobson, A. (2003) *Citizenship and the Environment*. Oxford University Press, Oxford. <https://doi.org/10.1093/0199258449.001.0001>

- Fairclough, N. (2010) *Critical discourse analysis. The Critical Study of Language*. Pearson Education Limited, Harlow.
- Fairclough, N., Jessop, B. & Sayer, A. (2010) Critical realism and semiosis. Teoksessa Fairclough, N. (toim.) *Critical Discourse Analysis. The Critical Study of Language* 202–222. Pearson Education Limited, Harlow.
- Giddings, B., Hopwood, B. & O'Brien, G. (2002) Environment, economy and society: Fitting them together into sustainable development. *Sustainable Development* 10 187–196. <https://doi.org/10.1002/sd.199>
- Halonen, M., Näyhä, A. & Kuhmonen, I. (2022) Regional sustainability transition through forest-based bioeconomy? Development actors' perspectives on related policies, power, and justice. *Forest Policy and Economics* 142 102775. <https://doi.org/10.1016/j.forpol.2022.102775>
- Hoogstra-Klein, M.A., Brukas, V. & Wallin, I. (2017) Multiple-use forestry as a boundary object: From a shared ideal to multiple realities. *Land Use Policy* 69 247–258. <https://doi.org/10.1016/j.landusepol.2017.08.029>
- Huttunen, S., Salo, M., Aro, R. & Turunen, A. (2020) Environmental citizenship in geography and beyond. *Fennia* 198(1-2) 196–209. <https://doi.org/10.11143/fennia.90715>
- Kröger, M. & Raitio, K. (2017) Finnish forest policy in the era of bioeconomy: a pathway to sustainability? *Forest Policy and Economics* 77 6–15. <https://doi.org/10.1016/j.forpol.2016.12.003>
- Lehtinen, A. A. (2022) Politicisation of Nature in Nordic Geography. Teoksessa Jakobsen, P., Jönsson, E. & Larsen, H.G. (toim.) *Socio-Spatial Theory in Nordic Geography* 87–104. Springer, Cham. https://doi.org/10.1007/978-3-031-04234-8_6
- Lindahl, K.B., Sténs, A., Sandström, C., Johansson, J., Lidskog, R., Ranius, T. & Roberge, J.-M. (2017) The Swedish forestry model: more of everything? *Forest Policy and Economics* 77 44–55. <https://doi.org/10.1016/j.forpol.2015.10.012>
- Leipold, S. (2014) Creating forests with words – a review of forest-related discourse studies. *Forest Policy and Economics* 40 12–20. <https://doi.org/10.1016/j.forpol.2013.12.005>
- Leipold, S., Feindt, P.H., Winkel, G. & Keller, R. (2019) Discourse analysis of environmental policy revisited: traditions, trends, perspectives. *Journal of Environmental Policy & Planning* 21 445–463. <https://doi.org/10.1080/1523908X.2019.1660462>
- Mattila, H. (2018) The “Aesthetic Turn” as a bridge between communicative and agonist planning theories. *Architectural Research in Finland* 2 94–113.
- McBride, B.B., Brewer, C.A., Berkowitz, A.R. & Borrie W. T. (2013) Environmental literacy, ecological literacy, ecoliteracy: What do we mean and how did we get here? *Ecosphere* 4(5) 1-20. <https://doi.org/10.1890/ES13-00075.1>
- McCune, B. & Grace, J.B. (2002) *Analysis of Ecological Communities*. MjM Software, Glenden beach.
- Melo-Escribuela, C. (2008) Promoting ecological citizenship: Rights, duties and political agency. *ACME: An International E-journal for Critical Geographies* 7(2) 113–134.
- Mouffe, C. (2002) *The Democratic Paradox*. Verso, London.
- Sawatzky, M. (2013) *Voices in the Woods: A Study of Forest-Use in Eastern Manitoba*. Publications of the University of Eastern Finland no. 55, Joensuu.
- Takala, T., Hujala, T., Tanskanen, M. & Tikkanen, J. (2017a) Forest owners' discourses of forests: Ideological origins of ownership objectives. *Journal of Rural Studies* 51 1–14. <https://doi.org/10.1016/j.jrurstud.2017.01.014>
- Takala, T., Hujala, T., Tanskanen, M. & Tikkanen, J. (2017b) The order of forest owners' discourses: Hegemonic and marginalised truths about the forest and forest ownership. *Journal of Rural Studies* 55 33–44. <https://doi.org/10.1016/j.jrurstud.2017.07.009>
- Takala, T., Hujala, T., Tanskanen, M. & Tikkanen, J. (2019a) Discoursal preconditions for biodiversity conservation in private forests. *Biodiversity and Conservation* 28 3445–3464. <https://doi.org/10.1007/s10531-019-01831-7>
- Takala, T., Lehtinen, A., Hujala, T., Tanskanen, M. & Tikkanen, J. (2019b) The rise of multi-objective forestry paradigm in the Finnish print media. *Forest Policy and Economics* 106 101973. <https://doi.org/10.1016/j.forpol.2019.101973>
- Takala, T., Lehtinen, A., Tanskanen, M., Hujala, T. & Tikkanen, J. (2020) Discoursal power and multi-objective forestry in the Finnish print media. *Forest Policy and Economics* 111 102031. <https://doi.org/10.1016/j.forpol.2019.102031>
- Takala, T., Lehtinen, A., Hujala, T., Tanskanen, M., Brockhaus, M., Tikkanen, J. & Toppinen, A. (2021) Forest owners as political actors. *Environmental Science and Policy* 126 22–30.
- Takala, T., Brockhaus, M., Hujala, T., Tanskanen, M., Lehtinen, A., Tikkanen, J. & Toppinen, A. (2022) Discursive barriers to voluntary biodiversity conservation: The case of Finnish forest owners. *Forest Policy and Economics* 136 102681. <https://doi.org/10.1016/j.forpol.2021.102681>
- Wilson, J. & Swyngedouw, E. (2014) Seeds of dystopia: Post-politics and the return of the political. Teoksessa Wilson, J. & Swyngedouw, E. (toim.) *The Post-Political and Its Discontents, Spaces of Depoliticisation, Spectres of Radical Politics* 1–22. Edinburgh University Press, Edinburgh.